

Knud Romer:
Den som blinker er bange for døden, 2006

RESUME: *Den som blinker er bange for døden* er en barsk skildring af drengen Knuds forkælede, men traumatiske opvækst som enebarn i provinsbyen Nykøbing Falster. Den indelukkede og forsigtige far har efter krigen giftet sig med en ung tysk kvinde, der aldrig bliver accepteret af det lille samfund på trods af sit åbne og livsglade humør. I romanen flettes fortællingen om jegets opvækst sammen med forældrenes familiehistorie.

1 Det eneste jeg ønskede mig til fødselsdag, var ikke at have fødselsdag, og jeg lå natten før og bildte mig ind, at den blev sprunget over, og ingen lagde mærke til det, og det var aldrig sket, når jeg stod op og kom ind i spisestuen, hvor mor og far sang »Knüdchen hat Geburtstag, tra-la-la-la-la, Knüdchen hat Geburtstag, heisa-hopsa-sa!« Der var kage med lys i – en Gugelhupf – og karameller rundt om min tallerken og gaver fra mormor og familien Hagenmüller og tante Gustschen og tante Inge, som boede på Mallorca og sendte kærlige hilsner og 10 DM. Jeg fik alt, hvad mor og far kunne give – en cykel og en optimistjolle og en knallert, da jeg blev 15 år – og det ville altsammen blive taget fra mig i løbet af dagen og punkteret og sænket og ødelagt. Når jeg pustede lysene ud og åbnede den sidste pakke, håbede jeg bare, at det var en bombe, og at jorden gik under.

15 Det var altid for meget og forkert, og far havde taget cyklen med fra Tyskland og købt den i Neckermann, »Neckermann macht's möglich!« Den havde brede, hvide dæk, og der var ingen nord for Alperne, som kørte på noget lignende – jeg vidste på forhånd, at den var piftet, når jeg skulle hjem fra skole – og jeg kunne trække den tilbage og lappe den og blive ved, indtil jeg opgav det. Jeg sank i jorden af skam, når jeg rejste mig op i klasselokalet, fordi der stod »Knuds fødselsdag« på tavlen, og

frøken Kronov havde sagt, at nu ville jeg dele slik ud. Det var meningen, at man skulle gå rundt med en dåse bolsjer, og så skulle hver tage et. Mor havde brugt en uge på at fylde små poser af cellofan med lakridser og vingummier og konfekt og binde sløjfer, og når jeg delte dem ud, skar de grimasser, og så blev der sunget, og klassen brast i latter og sluttede »I dag er det Knuds fødselsdag« med »Heisa-hopsa-sa!« Bagefter kom det værste, og jeg delte resten af poserne ud i frikvarteret og inviterede til fødselsdagsfest, så var det overstået, og jeg kunne være nogenlunde i fred, mens de spiste slik, indtil de brækkede sig og spurgte, om der var mere, og sagde »vi ses!«

Jeg var ved at dø af skræk, når tiden nærmede sig, og de ringede på hjemme hos os og kom en og to og tre ad gangen og stak mig en femmer i døren – den var ikke pakket ind, og det var, hvad man gav i 1970, og med 20 i klassen blev det 100 kroner. Der var ikke andet at gøre end at lukke dem ind: Pia og Jeanne og Marianne og Georg og Kim og Michael og Jesper og Lisbet og Annemette og Jens-Erik og Poul og Jørgen, og hvad de nu hed. De var kommet for at fejre min fødselsdag, og de var allesammen ude på et, og det var at få sig et billigt grin og fortælle det videre til deres forældre, og de fik, hvad de var kommet efter.

Mor havde dækket op i spisestuen med hvid dug og bordkort og flag, balloner og lys, og ved siden af hver tallerken lå der en pakke med gaver – farvekridt, glaskugler, billedlotteri – og hun smilede og sagde »So, Kinder, nu sætte sig og have rigtig fornøjelse!« Hun serverede varme vafler og Spritzkuchen og Kartoffelpuffer med æblekompot, og de stirrede på det hele og kiggede efter bollerne, som ikke var der, og bananlagkagen, som ikke var der, og saftevandet var byttet ud med Nesquick. Der var ingen, som skulle nyde noget, de sad og stak i det og spildte på gulvet og knaldede balloner og tegnede på dugen og fnisede og kunne ikke vente på, at mor gik i gang med underholdningen. Hun havde arrangeret konkurrencer, og vi legede Blindekuh og

1 Wettfischen og Mäusejagd og Papiertütenlauf, og man kunne
kaste med bold efter dåser, og der var præmier til alle: »Auf die
Plätze, fertig - los!«

5 De gjorde nar og kylede med boldene og fik mor til at rende
rundt og samle op, mens de ragede til sig og stoppede lommerne
med slik. Jeg lod som ingenting, når de drillede og talte gebrok-
kent og kaldte mig for »Knüdchen« ligesom mor og bankede
hinanden på ryggen af grin. Det vigtigste var at få dagen til at
gå og komme igennem det, jeg kunne alligevel ikke forhindre
10 katastrofen, som ventede forude - det var en fast tradition - og
jeg gruede for, at det blev aften, og mor tog harmonikaen frem.
Far holdt sig i baggrunden, og de stillede op udenfor på gaden
og fik en lang pind, hvor der hang en papirlampe med stearin-
lys i. Der var lamper i alle farver og måner og stjerner og mysti-
ske ansigter, som lyste op i mørket, og så rykkede vi ind på en
15 lang række, og mor begyndte at spille fødselsdagssang og syngte
»Knüdchen hat Geburtstag, tra-la-la-la-la«, og langsomt satte vi
i gang - Pia og Jeanne og Marianne og Georg og Kim og Michael
og Jesper og Lisbet og Annemette og Jens-Erik og Poul og Jørgen
20 og mig og de andre. Vi gik ned ad Hans Ditlevsensgade og op ad
Peter Freuchensvej og rundt i kvarteret med mor på harmonika i
spidsen, hun sang »Laterne, Laterne, Sonne, Mond und Sterne«
- og overalt kom folk ud og stod foran husene og fulgte optøget
og strakte højre arm op til Hitlerhilsen.

25 Det var umuligt, at mor ikke lagde mærke til det - hun vid-
ste udmærket, hvad der foregik - og hun gjorde det alligevel.
Hendes vilje var hård som stål og kold som is og lyste i hendes
kolde, stålgrå øjne, hun havde oplevet det, der var værre, og
spillet harmonika til jordens undergang. Det var i krigsslutnin-
30 gen i 1945, og mor havde opgivet at finde familien og cyklede ud
til den tyske hær uden for Magdeburg for at få noget at spise.
Hun fik soyabønner, og de fandt ud af, at hun havde studeret og
var akademisk oversætter i engelsk, det ville der snart blive brug

for. Inden hun så sig om, var mor indlemmet i »Volkssturm« og drog af sted med resterne af 9. Armé under General Raegener og 15.000 unge og gamle og invalide soldater for at komme Føreren til undsætning i »Festung Berlin«. Men de blev afskåret af russerne, og der var lukket af. Deres eneste håb var at kapitulere til amerikanerne, og de kæmpede sig fri i desperation og bevægede sig vestpå og nordpå og nåede den anden front. General Raegener – han havde træben – og hans adjutant sad i bunkeren med mor, som spillede *Guter Mond, du gehst so stille*, mens bomberne hylede og bragede omkring dem, og så var det forbi. Hun kom ud af det i live, og når mor drejede om hjørnet og nåede tilbage til Hans Ditlevsensgade og standsede foran vores hus med harmonikaen på skuldrene og børnene og naboerne efter sig i en række af lysende lamper, så sang hun højere end nogensinde og trak den sidste akkord længere og længere, indtil de allesammen og husene og gaderne og hele byen var trukket ind i bælggen og forsvundet, og mor og far og jeg stod alene med hinanden og fejrede min fødselsdag med et »heisa-hopsa-saaa!«

*

Første skoledag var ligesom jul og nytår og alle ens fødselsdage tilsammen. Mormor var kommet op til Nykøbing for at fejre det, hun havde taget en »Wundertüte« med – det var et stort kræmmerhus, som man gav til børnene på dagen i Tyskland, og jeg havde aldrig set så meget slik i mit liv og kunne næsten ikke holde det. Nu var det så vidt, og far tog et billede af mig i gadedøren, mor fulgte mig i Byskolen og afleverede mig ved indgangen og sagde farvel og kyssede mig på kinden. Jeg glædede mig og løb ind i skolegården, hvor børnene og lærerne snakkede og grinede og ikke lagde mærke til noget, jeg følte mig lidt fortabt, indtil der var en, som fik øje på mig, og en til og endnu en. Før jeg vidste af det, stod jeg midt i forsamlingen med mit kræm-

merhus i favnen – og korte Lederhosen og grønne knæstrømper på – og så gik de ellers i gang, og langsomt og taktfast istemte hele skolen det kor, som jeg skulle høre resten af dagen og alle årene igennem og livet ud: »Tys-ker-svin! Tys-ker-svin! Tys-ker-svin!«

Nykøbing Falster er en by, som er så lille, at den begynder med at holde op. Hvis du er inde, kan du ikke komme ud – og hvis du er udenfor, kan du ikke komme ind. Du går lige igennem, og det eneste spor, som byen efterlader, sidder i tøjjet og lugter af gødning om sommeren og sukkerroer om vinteren. Her blev jeg født i 1960, og det var det tætteste, jeg kunne komme på ikke at findes.

Vores hus lå på Hans Ditlevsensgade 14 i den sidste række før roemarkerne og Vesterskoven og lignede et rødt murstenshus med hæk og garage og havelåge på en prik, men det var det ikke. Det var et mareridt, som jeg ikke kunne slippe ud af. Hoveddøren var altid låst, det var kælderdøren også, og far havde nøglerne i lommen. Gardinerne var trukket for, og vinduerne gik indad og lukkede sig om sig selv og vores familie, der bestod af mor og far og mig – og ingen andre end os.

Det var os tre rundt om spisebordet, morgen, middag og aften og år efter år, og når det var jul, rakte vi armene ud og kunne ikke nå om træet, og til nytår sad vi med hinanden og fik champagne og pustede serpentiner og sagde skål klokken tolv. Vi fejrede fødselsdag for os selv og påske, pinse og sankthans og så bålene på afstand og hørte de andre synge – *Vi elsker vort Land* – og hver eneste sommerferie var det os og mor og far og mig for altid.

Vi tog på bilture til Bøtø og Corselitze og kørte op til Pomlenakke og spadserede på skrænten mellem bøgetræerne, mor og jeg kiggede efter flade sten i strandkanten og slog smut. Far

rodede i sandet med spadserestokken og faldt i staver, fordi han talte det. Vi ledte efter svampe i skoven om efteråret, og far bankede på brændestablerne med sin stok, nogle af dem var der toner i, og man kunne spille en melodi. Om foråret plukkede vi anemoner og liljekonvaller. Mor stillede dem på bordet i små figurer af kongeligt porcelæn – en pige med en blomsterkurv og en fisker – og vi spiste aftensmad, og alting gentog sig og gik i ring.

Det var Papa Schneiders møbler i spisestuen, mørkt og blankt mahogni, stolene vi sad i, bordet, skænken. Det var hans bestik, vi spiste med, hans monogram var indgraveret i sølvet, og når kniv og gaffel lå på hver side af tallerkenen, stod der SS. Det var hans service, Villeroy & Boch til hverdag, og ved festlige lejligheder: Meissnerporcelænet. Det havde blomstermøtiver i klare farver, og det lød som jule- og nytårsklokker, når mor sagde »das Meissner« og tog det frem. Det stod stablet med lyserødt silkepapir imellem – tallerkener til 5 retter og 12 personer, fade og terriner – og det var en hellig handling at bruge det. Der kom en hvid dug med broderier på bordet – og krystalglas – og servietringene lå ved vores pladser som håndlænker af sølv. Vi satte os og fulgte ritualet og sagde det samme og gjorde det samme, og bestikket klirrede og spillede et klokkespil på porcelænet om angsten for at gå i stykker.

Vi levede alene, og der var lukket for omverdenen, mor og far havde ikke nogen venner og bekendte og intet selskabeligt liv. Der var ingen, hvor mine bedsteforældre skulle have været – og mine danske fætre og kusiner og onkler og tanter – det var mærkeligt ikke at være i familie med nogen. Far talte aldrig om det, og hvis jeg spurgte til dem, fik jeg at vide, at det var længe siden, som om det forklarede alt. Mor kunne finde på at sige, at farfar havde været en fantast og spildte det hele, og far svarede, at det havde været hårdt. Nærmere kom de ikke ind på det, men

jeg blev ved, og en aften gjorde far en ende på historien og sagde det, som det var - de havde slået hånden af os - og jeg så for mig, hvordan vores afhuggede lemmer lå i stuen, og kunne ikke forstå, at man kunne være så grusom.

OPGAVER

Knud Romer: *Den som blinker er bange for døden*

- 1) Knud Romers *Den som blinker er bange for døden* beskriver et kulturmøde mellem drengens familie og provinsbyens normer på vigtige mærkedage i drengens liv. Giv en karakteristik af dette kulturmøde.
 - a. Hvad kendetegner familien?
 - b. Hvilken status har de i byen?
 - c. Hvordan skildres de lokales handlinger, og i hvilket omfang forklares disse?
- 2) Romanen er fortalt fra barnets perspektiv, men flere steder i et sprog, der afslører en tilbageskuende voksens bevidsthed. Giv en karakteristik af fortælleren.
 - a. Hvordan har han det som barn med sine forældre?
 - b. Barndomsbyen og hjemmet beskrives på følgende måde: »Nykøbing Falster er en by ... Det var et mareridt, som jeg ikke kunne slippe ud af« (se side 110 linje 7-17). Hvad siger citatet om fortællerens formål med sin beretning?
 - c. Find andre eksempler på fortællekommentarer, der er udtryk for en voksens tilbageskuende bevidsthed.
- 3) Uddraget slutter med, at familiens afhuggede lemmer ligger tilbage i den fine familiestue, i hvert fald i fortælleren bevidsthed (se side 111-112). Ser han sig selv som offer, bøddel eller medløber? (Se introduktionen side 16-17.)
- 4) Moderens tyske baggrund fylder meget, ikke kun for valg af slik og børnelege, men også for familiens placering i byen. Nærlæs beskrivelsen af fødseldagsoptøget (side 108 linje 4 til side 109 linje 18).
 - a. Hvordan vil du karakterisere moderens opførsel?
 - b. Hvad henviser pronomenet *det* til på side 109 linje 11? Hvordan sidestilles moderens fortid med provinsbyens mobberier?

c. Nærlæs linjerne 10-18 på side 109: »Hun kom ud af det i live ...heisa-hopsa-saa!« Hvorfor er passagen om nazihilserne og moderens fortid fortalt på netop denne måde?

Ⓜ **MEDIEOPGAVE**

Lav en billedanalyse af forsideillustrationen (inkl. paratekster, se introduktionen side 21-22). Hvad indeholder billedet, og hvad mangler? Hvilke konnotationer bringer spisestuens møblement og service med sig?

DEN SOM BLINKER
ER BANGE FOR DØDEN

KNUD ROMER

ROMAN

A T H E N E

Georg Græsholt:
"Kære Knud", *Weekendavisen*, 2007

Knud Romers roman *Den som blinker er bange for døden* (2006) medførte en hidsig avisdebat om de moralske problemstillinger i at skrive romaner med tydelige henvisninger til virkelige begivenheder og personer, ikke mindst fordi forfatteren og reklamemanden Knud Romer i mange interviews understregede romanens selvbiografiske karakter. Det efterfølgende læserbrev var en del af denne debat.

Kære Knud!

Georg Græsholt
Sognepræst
Vesterled 45
6851 Janderup

Engang for efterhånden mange år siden fulgtes vi stort set dagligt hjem fra skole. Ofte »lagede« vi også sammen efter skoletid - cyklede omkring på villavejene i Nykøbings søstre til stranden eller sad på dit eller mit værelse og hørte Queen eller Mahler, cyklede kom i den alder - svæde på numre til gymnasiets bigband.

Det var ofte hyggeligt. Bortset fra at man som kammerat med dig skulle indstille sig på, at talletiden ikke var ganske ligeligt fordelt, men for det meste foregik på dine præmisser. Og hvordan det end kan være, fandt jeg mig troligt i det i mange år og regnede dig faktisk - og gør det stadig - for min bedste kammerat i årene fra 3. klasse og frem til og med 3. g - den tid, hvor jeg boede i Nykøbing Falster.

Du læste meget - især alle mulige obskure fantasy-bøger - og ville, når du blev stor, være forfatter. Og du talte hver dag uafbrudt om, hvad du havde læst natten i forvejen - af Poe, Tolkien, Lord Dunsaney og hvad de nu ellers hed, alle de gamle venner.

Helt så let, som du måske havde forestillet dig, gik det åbenbart ikke med den forfatter-karriere. Men her inden for det sidste års tid skal jeg da lige love for, at den har fået så hatten passer. Man kan snart ikke åbne en avis uden at se dit søde, alvorfulde ansigt med de let stirrende øjne - enten med eller uden hat.

Og det er jo også en udmærket bog, du har skrevet. Selv om plottet om din ulykkelige og dybt ensomme barndom og nykøbingernes massive fremmedhad og ondskabsfuldhed jo nok kan virke noget hårtrukket. Så slemt var det jo ikke. Men en sjov bog er det, det vil jeg gerne medgive - og rose dig for.

En roman er en roman. Et stykke fiktion - også selv om udgangspunktet som i din bogs tilfælde er virkeligheden - et langt stykke af vejen en virkelighed, vi to havde til fælles. Derfor er det til at leve med - selv om det også er irriterende - at blive hængt ud i en roman. Blive navnt ved navn og placeret i en åndssvag og malplaceret birolle, som ganske vist har lidt med virkeligheden at gøre, men også kun lidt. Det er vi mange, der er blevet udsat for i din roman.

Selv har jeg fået den tvivlsomme ære at blive navnt som en af de utålelige skolekammerater, som mødte op ved din fødselsdag for at få sig et billigt grin over dig og dine forældre, som senere fortælle om det derhjemme.

Hvad jeg selv husker bedst fra de fester var, at de var fantastisk stressende, fordi man hele tiden skulle konkurrere om et eller andet (løbe stafet, trække tov og den slags), og så selvfølgelig de i bogen omtalte optog gennem kvarteret med din mor og harmonikaen foran. Jeg var nok meget naiv - vi gik jo altså også kun i 3. eller 4. klasse dengang! - men jeg lagde faktisk aldrig mærke til, at folk heilede i dørene omkring os. Jeg syntes bare, det var lidt sørt - men jo også meget hyggeligt.

Men skidt nu med det! Klogere og ondere børn i klassen har muligvis brugt vores oplevelser i fødselsdagsparaden til at støbe tyskerhadde kugler, som de senere kunne bruge mod dig ved andre lejligheder - hvad jeg ikke et øjeblik betvivler, at de gjorde. Sådan var det. Hvad der er voldsomt irriterende, når man som jeg har samvittighed nok til at føle sig loyal over for fortiden og en gammel ven og kammerat, er da heller ikke så meget en insinuation om min barndoms onde tanker ved dine fødselsdage, men snarere din hårdnakkede påstand i det ene interview efter det andet om, at du ingen venner havde i hele din barndom - kun Susanne, som svigtede dig, og pigen i Tyskland, som jeg ikke kendte.

Mage til sludder skal man lede længe efter!

At du har oplevet ensomhed og har følt dig uheldig i din barndom, vil jeg ikke sætte spørgsmålstegn ved. Du har sjænsynlig oplevet mere af den slags, end jeg og andre af dine kammerater med vores almindelige og pæredanske forældre kunne forestille os. Men den numentale ulykke, som bogen fortæller om (tak til Bo Bjørnvig for det rammende udtryk), er altså den rene konstruktion og - som gengivelse af virkeligheden - et stykke historiefalskning af rang.

Jeg betvivler ikke, at du har oplevet trælse perioder, hvor du har været bange for at komme i skole og har haft søvnløse nætter på grund af omgivelsernes måde at behandle dig og din familie på. Den slags er vi flere, der har været igennem i vores barndom - muligvis mere overfladisk end du, men alligevel. Men som helhed oplevede jeg dig i alle de ti år, hvor vi kendte hinanden temmelig indgående, som en meget robust, velfungerende og selvsikker dreng - en blanding af en skrækelig blæserøv og en sød og sjov fætter.

Jeg oplevede selv mine ti år i Nykøbing som en meget blandet fornøjelse. Men du var et af lyspunkterne. Og jeg regner dig stadig for min bedste ven i drangeårene. Men du var et af dem, der er ikke noget galt i at konstruere en roman, som lyver lidt om virkeligheden. Navnlig synes jeg, det er fint, at du kan give din mor lidt oprejsning gennem bogen. Det fortjener hun helt klart.

Det tjener også til din redelighed, at du trods alt hverken har kaldt bogen en selvbiografi eller erindringer, men netop en roman.

Men, kære Knud, tag dog i fremtiden og indrøm, at du faktisk havde venner, og at du i det hele taget havde det noget bedre i din barndom, end du fortæller i bogen og det seneste halve års tid har skildret det i medierne. Det er temmelig patetisk for os andre at være vidner til - og rent ud sagt en fed løgn.

Da min far nogle dage efter din debut kom ned i boghandelen i Nykøbing for at købe din bog og få den signeret af dig, fik han og min mor (og jeg) denne lille hilsen med på vejen:

Kære Thorkild og Hanne!

Tusind tak for at I var der dengang

- Som I vil kunne se er I ikke navnt med et ord udover vinbjergsneglehusene fra jeres

smukke have, og det var fordi I var blandt de få, som jeg følte mig tryk ved

- jer og Georg

Alt det bedste

[et håndtegnet hjerte] Knud Romer

Det var en sød hilsen. Tak for den.

Men den slags kunne du jo også godt sige offentligt - bare en gang imellem. Ikke kun om mig og min mor og far, men også om nogle af alle de andre venlige mennesker, du har kendt i Nykøbing Falster. Den by er faktisk ikke kun fuld af røvhuller - både din far og mine forældre bor der endnu og er alle tre nogle meget søde mennesker.

Verden har flere farver end sort og hvid.

Kærlig hilsen
Georg

OPGAVER

Georg Græsholt: "Kære Knud"

- 1) Karakteriser tone og argumentation i læserbrevet. Hvad er Georg Græsholts formål?
- 2) Karakteriser forholdet mellem Knud og Georg - dengang og nu. Ser Græsholt sig selv som offer, bøddel eller medløber?
- 3) Hvordan tematiserer læserbrevet debatten om grænsen mellem offentligt og privat? (Se introduktionen side 12-15.)
- 4) Hvad betyder genrebetegnelser for Græsholt? Læser han bogen som roman eller selvbiografi?
- 5) Sammenlign Romers beskrivelse af fødselsdagsoptøget med følgende citat af Græsholt: »Jeg lagde faktisk aldrig mærke til at folk heilede i dørene omkring os. Jeg syntes bare det var lidt sært - men jo også lidt hyggeligt«. Hvor loyale er de over for fortiden? Er der tale om realisme, fortrængning eller forstørrelse af fortidens hændelser?